

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Gymnasieskolan Knut Hahn 1
i Ronneby kommun

Innehåll

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Gymnasieskolan Knut Hahn 1 i Ronneby kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på barn- och fritidsprogrammet.

Gymnasieskolan Knut Hahn 1 besöktes den 15-17 januari 2014. Ansvariga inspektörer har varit utredarna Åsa Kildén och Marie-Louise Hultman. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om Gymnasieskolan Knut Hahn 1

Gymnasieskolan Knut Hahn 1 är en av tre skolenheter på den kommunala gymnasieskolan i Ronneby kommun. Vid tiden för granskningen läser 291 elever vid skolenheten som innefattar fem nationella program: barn- och fritidsprogrammet, ekonomiprogrammet, handel- och administrationsprogrammet, naturvetenskapsprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet. Totalt 72 elever i årskurs ett till tre läser barn- och fritidsprogrammet och skolenheten anordnar utbildning i programmets alla tre inriktningar mot fritid- och hälsa, pedagogiskt arbete och socialt arbete. De 18 eleverna som läser barn- och fritidsprogrammet i årskurs två har olika inriktningsval men läser de gymnasiegemensamma ämnena tillsammans. Lärarna är sedan lång tid organiserade i ämnesarbetslag och från och med föregående läsår även i programarbetslag. Skolenhetens arbete leds av en rektor.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknar motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Självtändighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnena. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla samman-

hang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?

- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på barn- och fritidsprogrammet och identifierat två prioriterade utvecklingsområden och ett väl fungerande inslag på skolan. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

ELEVERNAS MÖJLIGHET ATT PÅVERKA UTBILDNINGEN

Att eleverna känner till målen för utbildningen är en förutsättning för att de ska kunna ha inflytande över den. Examensmålen ska ligga till grund för planeringen av utbildningen från elevernas första dag på programmet. Intervjuer med elever, lärare och rektorn visar att lärarna på gymnasieskolan Knut Hahns barn- och fritidsprogram i de flesta fall klargör ämnesmål och kunskapskrav på ett för eleverna begripligt sätt. Utbildningens examensmål är däremot ett okänt begrepp för eleverna, se vidare nästa utvecklingsområde.

Elever uppger att de i många kurser ges relativt stort inflytande över arbetssätt och innehåll men att det också finns, främst gymnasiegemensamma ämnen, där de inte ges inflytande. Detta bekräftas av rektorn som ger exempel på ämnen, främst yrkesämnena och svenskämnet, där elevinflytandet fungerar bra. Rektorn, elever och lärare menar att skolenheten, i huvudsak, har ett gott arbete med elevdemokrati på ämnes- och kursnivå och att lärarna planerar och utvärderar undervisningen tillsammans med eleverna. Skolan genomförde nyligen en kompetensutvecklande satsning då lärarna fick formulera pedagogiska planeringar som rektorn och eleverna fick utvärdera. Lektionsobservationerna under granskningen visar att lektions- och ämnesmål oftast klargörs och att eleverna får utvärdera innehåll muntligt eller skriftligt. I vilken mån undervisningen anpassas till eleverna och i vilken mån eleverna ges inflytande över de observerade lektionerna varierar dock. I några fall fungerar det mycket bra och i andra fall gör lärarna ansatser till individanpassning och elevinflytande. Då elevinflytandet fungerar bra framgår det att eleverna har varit med och påverkat arbetsområdets innehåll och utformning men att läraren styr och stöttar i genomförandet. De lärare som gör ansatser till inflytande försöker lyssna på elevernas synpunkter och låter dem utvärdera, men anpassar sedan inte

undervisningens innehåll och former vilket leder till eleverna tappar intresset för att tycka något om undervisningen.

Skolenheten har schemalagda tider för mentorstid varje vecka och klassråd varje månad. Elever uppger dock vid intervju att de inte känner till begreppet klassråd och att den elev från klassen som sitter i elevrådet sällan har med sig synpunkter och frågor från barn- och fritidsprogrammet. Lärare uppger att det kan vara svårt att få eleverna engagerade i elevdemokratiska frågor.

Skolverket anger i *Övergripande kommentarer om gymnasieskola 2011* att ett lokalt programråd är avgörande för att utveckla yrkesutbildningens kvalitet. Det finns inget lokalt programråd för barn- och fritidsprogrammet på gymnasieskolan Knut Hahn 1, se vidare nästa utvecklingsområde, och det gör att skolenheten går miste om ett forum som kan bidra till en organiserad och nära samverkan mellan skolan och arbetsplatserna. Rektorn uppger att skolenheten, i samband med arbetet med det arbetsplatsförlagda lärandet, APL, har bjudit in handledare och representanter från barn- och fritidsprogrammets olika yrkesutgångar. Det har dock inte funnits något intresse att ingå i programrådet, varken från kommunala- eller privata arbetsgivares sida.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn behöver se till att programarbetslaget ges förutsättningar och riktlinjer för att utveckla en struktur kring det formella elevinflytandet. Lärarna behöver arbeta mer för att lära eleverna att ta ansvar för hela sin utbildning och som ett led i detta arbete behöver examensmålen klargöras på ett tydligare sätt. Rektorn och arbetslaget behöver se till att eleverna på barn- och fritidsprogrammet stimuleras att framföra sina synpunkter i formella forum som elevråd och lokalt programråd.

Placerar kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?

SAMVERKAN FÖR ELEVERNAS LÄRANDE

Lärare menar att de arbetar mot utbildningens examensmål även om de inte är klargjorda för eleverna. Dock framgår av intervju att lärarna i yrkesämnena behöver arbeta mer medvetet mot examensmålen och att lärarna i de gymnasiegemensamma ämnena behöver utveckla ett arbetssätt där barn- och fritidsprogrammets examensmål genomsyrar undervisningen.

Intervjuer med elever, lärare och rektorn visar att lärarna i yrkesämnena knyter undervisningen till elevernas olika inriktningar på programmet men att lärarna i gymnasiegemensamma ämnen endast i ett fåtal fall gör detta. Granskningen visar att det finns en god samverkan mellan barn- och fritidsprogrammets yr-

keslärare men att det endast i ett fåtal fall förekommer samverkan mellan yrkeslärarna och lärarna i gymnasiegemensamma ämnen. Både lärare och rektorn uppger att en sådan samverkan hade gynnat undervisningens kvalitet och anger tidsbrist, tjänster spridda över många program, schemaläggning och en stark tradition bland skolans ämnesarbetslag som faktorer som försvårar samarbetet mellan de undervisande lärarna.

Vid intervju uppger elever att de oftast upplever undervisningen på barn- och fritidsprogrammet som meningsfull och konkret, men inte alltid. Elevintervjuer och lektionsobservationer i samband med granskningen visar att eleverna tappar motivation och ifrågasätter meningen med kunskapen då undervisningen blir alltför teoretisk och inte konkretiseras. Elever uppger att det främst gäller gymnasiegemensamma ämnen, som matematik och historia, där de upplever att kurserna är korta och komprimerade och att lärarna låter undervisningen styras av läromedlens utformning. Elever som Skolinspektionen pratar med i samband med granskningen tänker att matematikundervisningen och undervisningen i historia inte kan göras meningsfull eller konkret utifrån deras program eller deras intressen. De har fått förklaringen att lärarna måste följa kursplanen och att ämnena är teoretiska. Elever uppger även att en del yrkesinriktade kurser upplevs som mindre meningsfulla. Att kurserna är programgemensamma innebär inte att innehållet automatiskt uppfattas som meningsfullt av eleverna, utan lärarna måste göra innehållet konkret och motivera varför kunskapen är viktig. Bland de i samband med granskningen observerade lektionerna finns exempel på hur kunskapsinnehållet sätts in i sammanhang och konkretiseras. Det finns även exempel på hur detta inte sker och hur en del elever då ger upp och tappar motivationen. Ett gott exempel från lektionsobservationerna är kursen *mental träning*, där eleverna får använda utgå från sin egen situation och bygga upp en målbild enligt en teoretisk modell. Eleverna tar till sig den teoretiska modellen och både skriver, diskuterar och planerar utifrån denna då de förstår hur den ska användas. Ett mindre bra exempel från lektionsobservationerna är då ett gymnasiegemensamt ämne saknar anpassning utifrån elevernas förutsättningar och intressen. Då ämnet är svårt och flera elever inte förstår nyttan med kunskapen ger eleverna upp och slutar anstränga sig trots att läraren gör sitt bästa för att förklara uppgiften. En liknande situation uppstår då eleverna ska arbeta med en abstrakt uppgift i ett av de observerade yrkesämnena. Eleverna förstår inte uppgiften och vad den ska leda till och flera elever ger upp och slutar arbeta trots att läraren försöker motivera dem. Intervjuade lärare anger att de arrangerar studiebesök och temadagar och att de försöker ta in konkreta exempel från yrkeslivet och elevernas fritidsintressen i undervisningen. Enligt Skolinspektionen är detta goda vägar att för att konkretisera undervisningen, motivera eleverna och skapa förutsättningar för att eleverna ska uppleva att utbildningen är meningsfull. Ett sätt att ytterligare ut-

veckla utbildningens kvalitet är om yrkeslärare och lärare i gymnasiegemensamma ämnen samverkar i planering och genomförande av studiebesök, temadagar och motivationsskapande aktiviteter.

Barn- och fritidsprogrammet saknar lokalt programråd vilket innebär att det saknas ett forum där skolenheten och APL- arbetsplatserna behandlar frågor om hur undervisningen kan knytas till elevernas valda inriktning på programmet. Granskningen visar att eleverna hittills fått relevant APL och att skolan förbereder dem inför denna del av utbildningen. Tre lärare, en för varje inriktning inom programmet, har ansvar för APL och att anskaffa APL-platser. Av intervjuer med lärare och rektorn framkommer dock att det inte är helt enkelt att anskaffa APL-platser, ens inom Ronneby kommuns egen verksamhet. Att skolenheten saknar lokalt programråd och ett därmed ett organiserat samarbete mellan skolan, kommunen och privata arbetsgivare gör att skolans arbete med APL blir avhängt de ansvariga lärarna. Då skolan står utan samverkansforum med arbetsgivarna blir yrkesutbildningens arbetsplatsförlagda del mer sårbar. Trots att alla elever hitintills har fått relevant APL upplever rektorn och lärarna att det har blivit svårare att hitta APL-platser som är rätt för varje elev med utgångspunkt från elevens individuella förutsättningar, valda inriktning och önskade yrkesutgång.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna i gymnasiegemensamma ämnen och yrkesämnen behöver utveckla samverkan med varandra så att eleverna får ett meningsfullt sammanhang i sina studier och så att examensmålen blir tydliga i alla ämnen. Rektorn behöver stötta lärarna i detta arbete genom att hitta former och forum där samverkan kan ske. Barn- och fritidsprogrammet på gymnasieskolan Knut Hahn 1 behöver ett lokalt programråd, där både frågor om hur undervisningen kan knytas till programmets yrkesutgångar och där skolenhetens arbete med APL kan stöttas. Huvudmannen och rektorn behöver gemensamt utveckla former för det lokala programrådets arbete.

Väl fungerande inslag

KONTINUERLIG ÅTERKOPPLING FÖR ATT SYNLIHGÖRA LÄRANDE OCH PROGRESSION

Med "kontinuerlig återkoppling" avses i granskningen att eleverna, såväl individuellt som på gruppnivå, får fortlöpande information om framgångar och utvecklingsbehov i studierna.

Elevenkät, lektionsobservationer och intervjuer med elever, lärare och rektorn visar att återkoppling för att synliggöra lärande och progression sker i hög grad på barn- och fritidsprogrammet på gymnasieskolan Knut Hahn1. Kvaliteten på

återkopplingen varierar något beroende på lärare och ämne men Skolinspektionen tar, i samband med granskningen, del av lektioner där både formativ bedömning och kamratrespons sker. När återkopplingen fungerar som bäst förefaller detta vara ett av undervisningens mest kvalitativa och för eleverna motivationsskapande inslag.

Elever uppger att alla lärare ger återkoppling, att lärarna talar om vad de kan och vad de behöver utveckla, och att det sker på olika sätt och i olika former. Om eleverna ligger nära kunskapskraven för nästa betygssteg ger lärarna dem fördjupnings- eller extra uppgifter för att de ska lyckas nå längre i sin kunskapsutveckling. Skolenheten har välfungerande planeringsstöd och riktlinjer från rektorn för hur återkoppling ska ske och för hur detta ska dokumenteras. I pedagogiska planeringar, som rektorn tar del av, ska lärarna tydliggöra hur de planerar för bedömning och återkoppling. Lärare uppger att återkoppling sker muntligt och skriftligt i olika former under lektionerna och att de genom återkopplingen försöker stötta elever som har svårt med motivation och självförtroende.

Elevernas individuella utvecklingsplaner är ett levande dokument som används av rektorn och lärarna, bland annat för att dokumentera elevens kunskapsmässiga utveckling i de olika kurserna. Inför utvecklingssamtalen med mentorn har de undervisande lärarna haft muntliga kursuppföljningssamtal i varje kurs. Kursuppföljningssamtalen dokumenteras skriftligt så att elevens mentor och rektorn kan ta del informationen. Utvecklingssamtalet handlar om elevens studiesituation och trivsel. Enligt Skolinspektionens bedömning är detta ett gott exempel på hur mentorskapet kan fungera på ett kvalitativt sätt. Istället för att utvecklingssamtalet handlar om att mentorn ska återkoppla vad de undervisande lärarna har skrivit om elevens prestationer i olika kurser, ger mentorerna på barn- och fritidsprogrammet eleverna en övergripande återkoppling över elevernas samlade studiesituation och utveckling på yrkesprogrammet.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det granskade

Rapport

2014-02-28

10 (10)

Dnr 400-2013:2457

programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförs med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i ämnena aktivitetsledarskap, fritidsmiljöer och arenor, ungdomskulturer, samhällskunskap, mental träning och svenska observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektor och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektor om de preliminära resultaten av granskningen. Rektor har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.